

Жанрова трансформація оповідань Елеанор Портер

Genre Transformation of Stories by Eleanor Porter

Олена Пітерська¹

Olena Piterska

¹ *Poltava National V. G. Korolenko Pedagogical University*

2 *Ostrogradski Street, Poltava, 36000, Ukraine*

DOI: [10.22178/pos.28-3](https://doi.org/10.22178/pos.28-3)

LCC Subject Category:
[PE814-\(896\)](#)

Received 13.10.2017

Accepted 08.11.2017

Published online

13.11.2017

Corresponding Author:
bonheur.elen@gmail.com

© 2017 The Author. This article is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 License](#)

Анотація. Статтю присвячено дослідженню жанрової трансформації та специфіки оповідань Елеанор Ходжман Портер. Розглянуто ознаки та проблеми жанрових новоутворень, окреслено коло наукових розвідок за означеною темою. Акцентовано увагу на жанровій специфіці циклу оповідань Е. Портер «Short Stories». Досліджено розвиток та виокремлено основні тенденції жанрової трансформації оповідань письменниці в історико-літературному та ідейно-естетичному контексті.

Ключові слова: жанр; жанрова трансформація; міжродові утворення; жанрова специфіка; коротке оповідання; притча.

Abstract. The article is devoted to the study of genre transformation and the specifics of the stories by Eleanor Hodgman Porter. The signs and problems of new genre formations are considered, the range of scientific researches of the mentioned theme is outlined. The emphasis is placed on the genre specificity of the cycle of stories by E. Porter called "Short stories". The development and the main tendencies of the genre transformation of the writer's stories in the historical-literary and ideological-aesthetic context are extracted.

Keywords: genre; genre transformation; intergenerational formations; genre specifics; short story; parable.

ВСТУП

Питання жанрового мислення набуває особливої актуальності у сучасному літературознавстві. Аналізуючи той чи той аспект поетики твору, дослідники зазвичай апелюють до його жанрової специфіки. Вперше роль змішування жанрів у літературному процесі проаналізувала американська дослідниця Розалі Літтел Колі у роботі [2]. Наукові розвідки вітчизняних та іноземних вчених в галузі літературознавства – І. О. Денисюка [3], Г. Ю. Грабовича [4], Н. Х. Копистянської [6], А. О. Ткаченка [12], В. Є. Халізева [5] – розкривають лише окремі теоретичні аспекти виникнення жанрових новоутворень. Теорію визначення жанру в умовах суцільної трансформації та модифікації визначено в наукових розвідках Т. В. Бовсуновської [1, с. 20]. Отже, проблема жанрової трансформації як потужного інструменту літературної творчості є однією з найменш досліджених у літературознавстві.

Тенденція жанрової трансформації має досить давню історію, адже твори, що поєднували ознаки різних літературних родів й відповідно визначалися як міжродові утворення, з'явилися у світовій літературі у XVIII–XIX століттях. З часом тенденція поширилася на морфологічно більш віддалені утворення (вплив творів інших видів мистецтва, що позначилося не стільки на жанровій специфіці, скільки на стильовій) та близькі (маленький роман, велика повість тощо). Сучасна література пропонує читачеві твори, гібридні за наявністю в них ознак різних жанрів. Пропонуване дослідження має на меті виявлення елементів жанрової трансформації в «Коротких оповіданнях» Е. Х. Портер, визначення основних принципів авторської інтерпретації канонічного жанру. Актуальність роботи зумовлюється відсутністю у вітчизняному та зарубіжному науковому просторі комплексних досліджень творчого доробку Е. Х. Портер.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Жанр короткого оповідання в американській літературі початку ХХ століття природньо поєднується зі стрімкістю, різнобарвністю тогочасного життя США, бурхливим розвитком періодичної преси. Лаконічність, гострота колізії, розмаїття форм суголосні характеру американського читача. Не випадково американський літературознавець Вернон Луїс Паррінгтон зазначав, що «оповідання зазвичай вважається жанром, у якому із особливою яскравістю виявляється американський національний характер, а саме бажання позбавитися усього зайвого...» [7, с. 473]. Канонічні композиційні принципи короткого епічного жанру у літературі США, що були започатковані у творчості Е. А. По (лаконічність, напруження, динамізм, несподіваність розв'язки, однолінійний сюжет), продовжили свій розвиток в американській літературі кінця ХІХ – початку ХХ століття та набули нових ознак: внутрішні конфлікти героїв почали домінувати над сюжетом; діалог використовується як потужний інструмент для відображення динаміки подій та характеристики персонажів; художня деталь стає більш функціональною.

Пол Марч-Рассел, доктор філології Кентського університету у Великобританії, порівнює жанрові ознаки короткого оповідання в англійській та американській літературі з чорною дірою: «...незважаючи на удавану непомітність, присутність цієї малої форми у літературі можна виявити за її радіальним ефектом» (*To make an astronomical allusion, the short story can be likened to a black hole. Although unobservable, its presence is detectable by its radial effect*) [8, с. 4], тому що коротке оповідання є своєрідним каталізатором дослідження загальної жанрової специфіки творчості конкретного автора у контексті всієї його літературної спадщини.

У літературній спадщині американської письменниці Елеанор Портер короткі оповідання стали своєрідним обрамленням її творчості: з них письменниця розпочала літературну кар'єру у жіночих журналах, ними вона її завершила. Збірка двадцяти останніх коротких оповідань була опублікована близько 1923 року після смерті Е. Портер.

Цикл оповідань Е. Х. Портер можна поділити на відповідні групи за тематичними мотивами: взаємини між батьками та дітьми («Коли

мати захворіла» – *When Mother Fell Ill*), переоцінка цінностей («День Подяки мільйонера Майка» – *Millionaire Mike's Thanksgiving*), філософське осмислення життя та смерті («Леді у чорному» – *The Lady in Black*), тема Різдва («Сутність системи» – *A Matter of System*), кохання («Світло очей моїх» – *The Apple of Her Eye*), шлюб («Крихти» – *Crumbs*), марнославство («Покровителька мистецтва» – *A Patron of Art*), жертвовність («Відстрочена спадщина» – *A Delayed Heritage*), відданість та жорстокість («Вірність чотириноного» – *A Four-Footed Faith and a Two*).

За змістом, морально-етичними тенденціями та жанровою специфікою *Short Stories* наближені до притчі. У кожному оповіданні не нав'язливо зосереджується певна дидактична ідея, сюжети будуються на життєвих ситуаціях, повсякденних спостереженнях суспільного життя. В оповіданні «День Подяки мільйонера Майка» [11] йдеться про успішного бізнесмена, який переживає найгірший період життя, тому що змушений користуватися інвалідним кріслом. Майк закоханий, але напередодні Дня Подяки відчуває душевний розлад, дисгармонію – інвалідність пригнічує його. Герой оповідання вважає, що «найпрекрасніша дівчина у світі» [11] не знайшла час для спілкування з ним, тому що уникає побачень з інвалідом; її благодійні справи, на його думку, є лише однією з причин, завдяки яким можна відмовитися від чергової зустрічі. Випадково опинившись на вулиці без допомоги, Майк потрапив у ситуацію на кшталт «Принц і жебрак». Мільйонер знайомиться з сім'єю знедолених, граючи роль «одного з них», переживає своєрідний катарсис та усвідомлює, що його інвалідність – ніщо у порівнянні зі стражданнями дітей, які не мають надії на якісне лікування, але не втрачають любові до життя та близьких. Гострота колізії оповідання відчувається до його розв'язки, коли дівчина Майка з'являється у сім'ї, де той випадково опинився.

Сюжет оповідання динамічний, нерозгалужений, однолінійний; характери героїв подаються у сформованому вигляді. Жанрову сутність оповідання визначає така риса, як одноподійність, що зумовлює специфіку її ідейно-тематичного змісту (розгляд однієї проблеми – тобто ставлення до справжніх життєвих цінностей) та сюжетної побудови (переважний інтерес не до самої події, а до способу її художнього зображення). Елементи

багатоголосся, деталі екстер'єру, інтер'єру, гра кольорів створюють реалістичну картину та водночас пронизливо передають психологізм епічного твору. Притчова дидактика від Елеанор Портер ненав'язлива: урок, який отримав читач разом з героєм, сприймається як його власний висновок, адже автор анітрохи не моралізує сюжет від себе, авторська позиція нібито відсутня, хоча таке сприйняття є оманливим, як зображення повітря на імпресіоністичному полотні.

Автор коротких оповідань не уникає теми людської жорстокості, суворих реалій життя, тому критика американських журналістів 70-х років ХХ століття, які звинувачували письменницю в прагненні запобігати опису гострих соціальних проблем, є не зовсім коректною. Одна з коротких історій, «Вірність чотириноного» [10], розповідає про взаємини собаки та його хазяїна. Тонкий психологізм у поєднанні з об'єктивним зображенням непривабливої дійсності ставлять цей твір в один ряд зі «Снами Чанга» Івана Буніна, «Білим іклом» Джека Лондона. Білл Ратберн мав погану вдачу, він так і не знайшов свій золотий скарб, але найгірше, що трапилось із ним – це втрата людяності, відмова від адекватного сприйняття любові та відданості інших щодо себе. Його собака Стубі не бачить у людині поганого, вірно служить Біллу до кінця та вирішує померти разом із ним. Почуття собаки протиставляються жорстокості й холодному безжалісному розрахунку Білла. Лаконічні деталі фіналу підкреслюють сутність авторської позиції: «Чотири чоловіки із жалем дивилися на мерця та його собаку. Напівмертвий пес був мовчазним підтвердженням щоденного виконання власних обов'язків. Один з чоловіків зробив крок уперед. Він нахилився, погладив голову Стубі та тихо промовив: «Я вважаю, що мені потрібен собака» [10].

Найбільшим тяжінням до притчі відзначені такі короткі оповідання, як «Леді у чорному», «Хлопчик-янгол» та «Відстрочена спадщина» [9]. Оповідання «Відстрочена спадщина» нагадує притчу про таланти з Євангелія від Матвія (25:14–30). Сорокарічна вдова, яка виховує трьох дітей (двох синів та одну доньку), з дитинства мріяла про музику, гру на фортепіано. Власну мрію героїня прагне реалізувати у житті доньки. За гроші, зібрані невтомною багаторічною працею, Естер придбала музи-

чний інструмент та найняла вчительку для дев'ятирічної доньки, але Пенелопа не захоплюється уроками. Пояснення вчителя уважно слухає лише Естер, яка потайки сідає за фортепіано: «Вона боязко простягла руку та м'яко натиснула кінчиком безіменного пальця на одну з клавіш зі слонової кістки, потім іншим... Отриманий дисонанс подарував їй невиразне занепокоєння, і вона обережно натиснула на клавіші втретє, поки гармонія не наповнила сльозами її очі. «О, якби я тільки могла!» – прошепотіла вона...» [9]. Справжнє чудо відбулося, коли у будинку вдови пролунала чарівна мелодія. Оповіданням притаманні детальні замальовки психологічних переживань, описи впливу музики на внутрішній стан людини. Автор не зображує, але повідомляє про певну ідею, яка у розв'язці твору має чітко виявлений притчовий характер: мрію здійснити можна, якщо є сили та бажання, але не варто перекладати відповідальність за це на своїх нащадків. Сюжет «Відстроченої спадщини» побудований на життєвій ситуації та повсякденних спостереженнях суспільного життя, виявляє морально-філософські погляди письменниці.

ВИСНОВКИ

Отже, елементами жанрової еволюції циклу коротких оповідань Е. Х. Портер є тяжіння до притчі, багатофункціональне використання художньої деталі, психологізм, динамічний діалог, внутрішній конфлікт героїв, який домінує над сюжетом. На той же час короткі оповідання мають стійкі жанрові ознаки новели (несподівана розв'язка, динамічний, напружений сюжет, лаконічність). Коротким оповіданням характерні однолінійність сюжету, невелика кількість персонажів, єдиний конфлікт, психологізм, музичність, реалістичне зображення суперечливого світу, елементи поліфонії. Отже, аналіз жанрової специфіки коротких оповідань Елеанор Портер надає можливість визначити наявність рис жанрової трансформації, а саме: композиційне та тематичне оновлення, комбінування, змішування жанрів тощо. *Short Stories* стали своєрідним каталізатором найкращих рис романістики письменниці, їхні тематичні мотиви інколи перегукуються із сюжетами романів «Полліанна», «Девід, просто Девід» та інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Bovsunivska, T. (2015). *Zhanrovi modyfikatsii suchasnoho romanu* [Genre modifications of the modern novel]. Kharkiv: Disa plius (in Ukrainian)
[Бовсунівська, Т. (2015). *Жанрові модифікації сучасного роману*. Харків: Діса плюс].
2. Colie, R. L. (1974). *Shakespeare's Living Art*. Princeton: Princeton University Press.
3. Denysiuk, I. (1999). *Rozvytok ukraïnskoi maloï prozy XIX – pochatku XX stolittia* [Development of the Ukrainian Short Prose of the 19th and Early 20th Centuries]. Lviv: Akademichnyi Ekspres (in Ukrainian)
[Денисюк, І. (1999). *Розвиток української малої прози XIX – початку XX століття*. Львів: Академічний Експрес].
4. Hrabovych, H. (1997). *Do istorii ukraïnskoi literatury: Doslidzhennia, ese, polemika* [History of Ukrainian literature: Research, Essay, Polemics]. Kyiv: Osnovy (in Ukrainian)
[Грабович, Г. (1997). *До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка*. Київ: Основи].
5. Khalizev, V. (2004). *Teoriya literatury* [Theory of Literature]. Moscow: Vysshaya shkola (in Russian)
[Хализев, В. (2004). *Теория литературы*. Москва: Высшая школа].
6. Kopystianska, N. (2005). *Zhanr, zhanrova systema u prostori literaturoznavstva* [Genre, Genre System in the Field of Literary Criticism]. Lviv: PAIS (in Ukrainian)
[Копистянська, Н. (2005). *Жанр, жанрова система у просторі літературознавства*. Львів: ПАІС].
7. Parrington, V. (1963). *Osnovnyye techeniya amerikanskoy mysli* [The Main Trends of American Thoughts] (Vol. 3). Moscow: Izdatelstvo inostrannoy literatury (in Russian)
[Паррингтон, В. (1963). *Основные течения американской мысли* (Т. 3). Москва: Издательство иностранной литературы].
8. Paul, M.-R. (2009). *The Short Story*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
9. Porter, E. H. (2017). *Short Stories. A Delayed Heritage*. Retrieved September 27, 2017, from <http://www.online-literature.com/eleanor-porter/4028/>
10. Porter, E. H. (2017). *Short Stories. A Four-Footed Faith and a Two*. Retrieved September 27, 2017, from <http://www.online-literature.com/eleanor-porter/4031/>
11. Porter, E. H. (2017). *Short Stories. Millionaire Mike's Thanksgiving*. Retrieved September 27, 2017, from <http://www.online-literature.com/eleanor-porter/2832/>
12. Tkachenko, A. (1998). *Mystetstvo slova: Vstup do literaturoznavstva* [The Art of the Word: Introduction to Literary Studies]. Kyiv: Pravda Yaroslavychiv (in Ukrainian)
[Ткаченко, А. (1998). *Мистецтво слова: Вступ до літературознавства*. Київ: Правда Ярославичів].